

ЛИТВИНОВА Олена Віталіївна,
Кандидат педагогічних наук, доцент,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
(м. Дніпро, Україна)

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Незважаючи на те, що питання професійного спілкування розглянуто в численних наукових працях, на сьогодні немає загальноприйнятого розуміння цього поняття. Більшість дослідників розглядає професійне спілкування як невід'ємну складову будь-якої трудової діяльності. За А. Бодальовим, “трудова діяльність також зумовлює та програмує зміст і характер ділового спілкування людей, які беруть участь у створенні матеріального продукту. Багато фактів свідчить про те, що характеристики міжособистісного спілкування в праці пов'язані з технологією створення продукту, розподілом функцій між виконавцями та з конкретними особливостями того чи іншого трудового процесу”. В. Кан-Калік називає різновидом професійного таке спілкування, “яке виступає як невід'ємний елемент діяльності організатора, вихователя, керівника, майстра виробничого навчання, лікаря тощо”. У спільній професійній діяльності колективу виникають взаємовідносини у спілкуванні, які зумовлені колом інтересів і найчастіше обмежуються обміном інформацією стосовно спільної праці або навчання. Спілкуючись, співробітники використовують професійні поняття, науково-технічну термінологію, яка визначає ступінь взаєморозуміння під час виконання колективної роботи.

Слід зауважити, що в науковій літературі поняття “професійне спілкування” часто пояснюється за допомогою терміна “ділове спілкування”. Зокрема, М. Каган, В. Лівенцева, М. Ребус та інші висловлюють думку, що “ділове спілкування” є ширшим від поняття “професійне спілкування”. М. Каган зазначає, що ділове спілкування характеризується тим, що “його мета визначається завданнями того чи іншого виду предметної діяльності –

виробничої, обслуговуючої, наукової тощо. Трудова діяльність містить у собі спілкування учасників взаємодії як необхідний засіб забезпечення її ефективності ” . Цю точку зору підтримує В. Лівенцева, розглядаючи ділове спілкування як спілкування, що властиве людям, які виконують певний вид професійної діяльності. “Воно ґрунтується на загальних соціально-психологічних закономірностях та орієнтується на успішне й ефективне виконання професійних обов’язків, включає обмін пропозиціями, вимогами, поглядами, мотивами з метою розв’язання конкретних проблем, підписання угод чи встановлення інших відносин між суб’єктами спільної діяльності ”.

Ми виходимо з того, що професійне спілкування є системою, підсистемами якої є суб’єкти, які взаємодіють, і різноманітні засоби, методи, інструменти спілкування. Система ця має на меті організацію сумісної діяльності партнерів і функціонує в певній метасистемі – соціумі.

Основними характеристиками професійного спілкування як системного об’єкта вважаємо таке:

- всі компоненти професійного спілкування як системного цілого – суб’єкти, які взаємодіють і є партнерами по спілкуванню;
- внутрішні механізми професійного спілкування; засоби, способи, мова спілкування;
- професійне спілкування як реальний діяльнісно-інформаційний процес у всіх конкретних формах його функціонування;
- професійне спілкування як підсистема соціокультурного цілого, що демонструється ним і взаємодіє з його іншими підсистемами; інваріантні закони спілкування, його будова і його двосторонні зв’язки із соціальним середовищем, де воно розгортається й завдяки якому функціонує.

Отже, професійне спілкування є надзвичайно складним феноменом у житті індивіда й людства в цілому, воно охоплює велику кількість взаємозв’язків, міжособистісних стосунків, здійснюється в різних формах і за допомогою різних засобів, які є невід’ємним чинником культури професійного спілкування й постійно вдосконалюються та збагачуються.